

Inte bara en personlig fråga

Den omfattande arbetslösheten drabbar Sverige hårt och det finns risk att den blir bestående. Även om så inte blir fallet, talar mycket för att erfarenheterna från gårdagens och dagens arbetsmarknad gör morgondagens arbetsgivare försiktigare när man nyanställer. Sådana tendenser har också redan visat sig. Intresset för allehanda personlighetstest har ökat.

Folkvett granskade i nr x 199y några av de test som används för att gallra ut sökande till lediga arbeten. Det finns alltså nu anledning att på nytt ta upp frågan. Det borde ligga i allas intresse att först och främst få bort pseudovetenskapliga test från marknaden — men också vetenskapligt baserade test som saknar prediktionsvärde.

Artikeln i Folkvett refererade några undersökande svenska artiklar i ämnet. Vetenskapligt baserade metoder fanns med men framför allt pseudovetenskapliga metoder som grafologi och astrologi. Man kan förvånas över att den senare

sortens personlighetstest alls finner användare. Men två omständigheter tycks göra dem svåra att utrota. Det är över huvud taget besvärligt och många gånger omöjligt att *validera* ett personlighetstest — att objektivt mäta dess "träffsannolikhet". Genren lockar därför till sig "lycksökare" som är ute efter lättförtjant pengar.

Ett försök att mäta validiteten hos några personlighetstest gjordes dock för några år sedan av två engelsmän, Steve Blinkhorn och Charles Johnson. De publicerade sina rön i *Nature*, 20/27 december 1990. De valde ut tre allmänt spridda test baserade på explicit formulerade psykologiska modeller.

De kom till slutsatsen att det finns mycket lite som tyder på att resultaten i personlighetstest har något som helst samband med framgång i arbetet. Inte ens de bästa personlighetstesten befanns vara bra på att "träffa rätt" vad gäller att förutse arbetsprestation.

Om detta är förhållandet beträffande de mest ansedda testen i händerna på skolade psykologer, kan man med fog fråga sig hur bilden ser ut för resten av de tjänster som bjuds ut till privata och offentliga arbetsgivare.

En kritisk undersökning av den delvis mycket vildvuxna floran av personlighetstester förefaller mer angelägen än någonsin. Folkvett har tagit upp några metoder till granskning — men detta har endast kunnat bli skrapningar på ytan. En större och djupare genomgång av branschen borde ligga i både arbetstagarernas och arbetsgivarnas intresse — och samhällets.

Alla blir lurade

Alla blir lurade, i synnerhet de som tror att bara andra blir lurade. Så inledde James Randi sitt föredrag på Medborgarhuset den 13 november. Randi verkar för vår systerorganisation CSICOP i USA och är enligt egen utsago trollkarl, skeptiker och handelsresande i att "berätta saker vi redan borde veta". Till detta kan läggas att James Randi också är mycket underhållande.

Underhållningen börjar med två aktuella tekniska lurendrejerier. Det första exemplet handlar om riktade högtalarkablar, dvs sådana vilka är försedda med en pil som anger i vilken riktning strömmen bör gå för att ge bäst ljudåtergivning. Det andra handlar om en elektrisk klocka, med vilken man sägs kunna uppnå en 20% förbättring av sin TV, video och stereo — t o m elektronerna kommer att gå fortare.

När James sedan berättar om homeo-

patins "lika häver lika, men i utspädd form" får detta astronomiska mått, eftersom utspädningarna motsvarar ett sandkorn i solsystemet. Efter utspädning återstår endast magin. Med irisdiagnostiken försvinner all magi, och det handlar mest om bortförklaringar och efterkonstruktioner.

Med ett korttrick visar James att vi alla går att lura. I sann skeptikeranda hoppar en deltagare upp på podiet för att kontrollera att inget göms bakom bordet. Därefter gör Randi ett skedtrick à la Uri Geller. Tricket följs av en presentation av olika vetenskapliga teorier om hur tricket kunde ha utförts. Alla är fel, hävdar Randi, utan att för den skull avslöja hur det egentligen går till.

Sedan förra Sverigebesöket har James besökt Ryssland och där studerat medicinens förfall. En videofilm från fd ryska "Statshälsan" visar olika "healers" — en del Ninja-lika i sin framtoning, andra mer klassiskt medicinska. De senare fö-

redrar att mäta blodtryck med slagruta, samma slagruta som för övrigt används till att försöka påvisa att ett glas med vatten blivit "magiskt".

I en videosnutt står James själv för underhållningen då han utför en operation med bara händerna. I en annan visas hur en så kallad helbrägdagörare får sina talanger avslöjade, för det visar sig att hans fru sitter bakom scenen och sufflerar via kortvågssändare.

Som avslutande knorr gör James ett klocktrick, där han lovar att visa hur det går till genom att upprepa numret i slow motion. Han visar då hur tricket utförs samtidigt som han gör det en tredje gång. Så trots att vi trodde att vi förstod blev vi lurade.

Två timmars underhållning för 157 personer innebär att föreningen gör ekonomisk förlust på detta evenemang. James, som definitivt är värd fler åhörare, behöver bättre reklam nästa gång.

Håkan Marklund